

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA XORIJIY INVESTISIYALARNI JALB ETISHNING IJTIMOYIY-IQTISODIY ASOSLARI

Samijon Toshmurotov Almardon o'g'li

Toshkent moliya instituti

Annotatsiya: Mazkur maqolada mamlakatimiz iqtisodiy rivojlanishida tashqi iqtisodiy faoliyatni oqilona tartibga solish davlat strategiyasining muhim tarkibiy qismi ekanligi, uning asosiy yo'nalishlaridan biri respublikaga chet el investitsiyalarini jalb etish ekanligi o'rganilgan. Chet el investitsiyalarini jalb etish bo'yicha olib borilayotgan ishlar, xalqaro moliya institutlari tomonidan kiritilayotgan investitsiyalar, mamlakatning jahon savdosida o'z o'rniga ega bo'lish uchun qilinayotgan say harakatlar tahlil qilingan.

Kalit so‘zlar: iqtisodiy islohotlar, tashqi iqtisodiy faoliyat, xorijiy investitsiyalar, to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar, xalqaro moliya institutlari.

Kirish: O'zbekiston davlat mustaqilliga erishgan dastlabki yillardan boshlab milliy iqtisodiyotni rivojlantirishning o'ziga xos yo'nalishini belgilab oldi. Iqtisodiyotni rivojlantirishda va tashqi iqtisodiy faoliyatni yanada jadallashtirishda milliy va xorijiy investitsiyalarning o'rni beqiyosdir.

O'zbekiston Respublikasining “Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'g'risidagi qonunida “investitsiyalar - investor tomonidan foyda olish maqsadida ijtimoiy soha, tadbirkorlik, ilmiy va boshqa faoliyat turlari obektlarigatavakkalchiliklar asosida kiritiladigan moddiy va nomoddiy boyliklar hamda ularga bo'lgan huquqlar, shu jumladan intellektual mulk ob'ektlariga bo'lgan huquqlar, shuningdek reinvestitsiyalar”, deb keltirilgan.

Davlatlar o'rtasidagi xalqaro savdoning rivojlanishi, ishlab chiqarish integratsiyasining kengayishi va takomillashuvi tashqi iqtisodiy faoliyatni yanada erkinlashuviga sabab bo'lmoqda.

mlrd. so'm (joriy narxlarda)

T/r	Moliyalashtirish manbalari	2021yil uchun	Shu jumladan:				Kelgusi yillar uchun prognoz parametrlari:	
			I chorak	II chorak	III c chorak	IV chorak	2022y.	2023y.
	Jami kapital kuyilmalar:	251 085	38 729	71 231	74 183	66 942	309 335	367 930
	Shu jumladan:	23 035,3						
1.	Markazlashgan investitsiya	52 005	807	15 671	14 194	13 333	60 196	68 337
1.1.	Budjet mablag'lari	17 700	2 773	6 523	5 706	2 699	19 650	22 150
1.2.	O'zbekiston Respublikasi Tiklanish va tarakkiyot jamg'armasi (so'mda)	2 607	813	623	607	563	3 005	3 217
	<i>mln. AQSh dollarida</i>	239	75	57	56	52	253	258
1.3.	O'zbekiston Respublikasi kafolati ostidagi xorijiy kreditlar (so'mda)	31 698	5 221	8 526	7 881	10 071	37 541	42 970
	<i>mln. AKSh dollarida</i>	2 908	479,0	782,2	723,0	924,0	3 160	3 450
2.	Markazlashmagan investitsiya	199 079	29 922	55 560	59 989	53 608	249 139	299 593
2.1.	Korxonalar mablag'lari, shu jumladan korxonalarlarning o'z qaramog'ida qoldiradigan soliqlar.	57 551	8 460	17 610	16 287	15 193	68 233	79 926
2.2.	Tijorat banklari kreditlari va boshqa qarz mablag'lari.	39 989	6 318	11 157	11 397	11 117	49 111	57 196
2.3.	To'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar va kafolatlanmagan xorijiy kreditlar.	83 500	10 742	20 875	27 308	24 574	110 448	137 910
	<i>mln. AKSh dollarida</i>	7 661	985,5	1 915,1	2 505,3	2 254,5	9 297	11 073
2.4.	Aholi mablag'lari	18 040	4 402	5 917	4 997	2 724	21 346	24 560

Ta'kidlash lozimki, mamlakatda to'g'ridan to'g'ri investitsiyalarni jalb etish uchun eng qulay investitsiya muhitini shakllantirish maqsadida iqtisodiyotni liberallashtirish, davlat boshqaruvini isloh qilish, tadbirkorlik subyektlari faoliyatiga aralashuvni cheklash, litsenziyalash va ruxsat berish tartib-taomillarini qisqartirish va soddalashtirish, tovarlar (ishlar va xizmatlar)dan erkin foydalanishni ta'minlash, shuningdek hududlarda zarur infratuzilmani yaratish borasida keng ko'lamli choratadbirlar amalga oshirildi. Soliq yukini kamaytirish va investorlar uchun soliqqa tortish tizimini soddalashtirish, sog'lom raqobat muhitini qo'llab-quvvatlashga

qaratilgan soliq siyosati va bojxona-tarif jihatdan tartibga solish islohotlari jadal sur'atlar bilan amalga oshirilmoqda.

Ma'lumotlarga ko'ra, 2020 yilda 6,6 mlrd. dollar to'g'ridan-to'g'ri xorijiy sarmoyalar o'zlashtirilgan. Rossiya, Xitoy, Germaniya va Janubiy Koreyaning ishbilarmonlari O'zbekiston iqtisodiyotiga eng ko'p sarmoya kiritgan bo'lib, investitsiya kiritgan davlatlarning umumiy soni 37 tani tashkil etdi. 2020 yil yakuni bo'yicha 15 mlrd. dollarlik tovarlar eksporti amalga oshirilgan. Investitsiyalarning asosiy manbalari hisoblangan davlat tashqi qarzi, Tiklanish va taraqqiyot fondi mablag'lari, kafolatlanmagan xorijiy kreditlar va to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar, shuningdek tijorat banklari kreditlarining YaIMga nisbati 2019 yilda 23,1 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2020 yil yakuniga ko'ra ushbu ko'rsatkich YaIMning 20,1 foizini tashkil etdi. Xususan, tijorat banklari tomonidan 2021 yilda 120 trln. so'm miqdoridagi yirik investitsiya loyihalarini moliyalashtirish ko'zda tutilgan. Qurilish hamda to'qimachilik sohasidagi ishlarni izchil davom ettirish maqsadida, 2021–2023 yillar uchun qiymati 109 trln. so'mdan ziyod 1 ming 277 ta investitsiya loyihasi shakllantirilgan. Shundan qariyb 4,9 mlrd. dollari xorijiy investitsiya va kreditlarga to'g'ri kelishi kutilmoqda. Bu sa'y-harakatlar 86 mingga yaqin ish o'rni tashkil etish imkonini beradi. 2021 yilda 226 ta yirik loyihani amalga oshirish natijasida 7,5 mlrd. dollardan ziyod to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarni o'zlashtirish maqsad qilingan. Shundan 69 ta istiqbolli yangi sanoat loyihasini amalga oshirib, iqtisodiyot o'sishiga qo'shimcha zaxira yaratish belgilangan. Bunda asosiy drayver sohalari bo'lgan kimyo, energetika, mashinasozlik, geologiya, elektrotexnika, farmasevtika va yengil sanoat tarmoqlariga alohida e'tibor qaratiladi.

2021 yil 1 yanvardan boshlab xalqaro moliya institutlari kredit mablag'lari hisobiga amalga oshiriladigan loyihalar bo'yicha yangi tizim joriy etish, har bir loyihada belgilangan mablag'larni samarali o'zlashtirish va natijadorligini ta'minlash maqsadida «Loyiha ofislari» rahbar va xodimlari malakasini oshirish va ularni o'qitish yo'lga qo'yildi. 2022–2024 yillarga mo'ljallangan investitsiya Dasturining loyihasida 1 trln. so'm miqdoridagi markazlashgan va markazlashmagan investitsiyalar, jumladan 41,4 mlrd. AQSh dollari miqdoridagi xorijiy investitsiyalar o'zlashtirilishi nazarda tutilmoqda, 230 ta yangi ishlab chiqarish quvvati va 50 mingdan ziyod ish o'rnini yaratish nazarda tutilmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Investitsiya muhitini yaxshilash sohasida asosiy qadam xususiy va to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb qilish bo'yicha shart-sharoitlar yaratishga qaratilgan sa'y-harakatlar orqali to'liq va samarali institutsional asosni shakllantirish bo'lishi lozim. Xususiy investitsiyalarni faollashtirish uchun tadbirkorlik faoliyatini erkinlashtirish talab etiladi. Biznes bilan doimiy muloqot, muayyan sektorlarning rivojlanishiga to'sqinlik qiladigan to'siqlarni aniqlash va yengib o'tish bo'yicha astoydil

ish olib borish kerak. Shu munosabat bilan investitsiyaviy jozibadorlikni oshirish va barqaror iqtisodiy o'sishni ta'minlash maqsadida davlat-xususiy sheriklik va loyihalarni moliyalashtirish vositalarini rivojlantirish orqali investitsiyaviy faoliyatni rag'batlantirish, sohalarni raqamlashtirish va davlat xizmatlarini masofaviy taqdim etish orqali investitsiya loyihalarini amalga oshirishda byurokratik to'siqlar va cheklovlarni to'liq bartaraf etish, shaffoflikni maksimal darajada ta'minlash va korrupsiyaning oldini olish uchun xorijiy investorlarning murojaatlari va so'rovlari bilan ishlashni tashkil etish, xorijiy investitsiyalarni O'zbekistonning istiqbolli sohalariga yo'naltirish eng muhim omillardan hisoblanadi.

Foydanilgan adabiyotlar ro'yxati.

1. O'zbekiston Respublikasining “Investitsiyalar va investitsiya faoliyati to'grisida”gi qonuni.
2. O'zbekiston Respublikasining “Tashqi iqtisodiy faoliyat to'grisida” qonuni.
3. O'zbekiston respublikasi Prezidentining 2018 yil 1 avgustdagi “O'zbekiston Respublikasida investitsiya muhitini tubdan yaxshilash chora-tadbirlari to'grisida” PF-5495-son farmoni.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 9 yanvardagi “O'zbekiston Respublikasining 2020-2022 yillarga mo'ljallangan investitsiya dasturini amalga oshirish chora-tadbirlari to'grisida”gi PQ-4563-son qarori.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 28 dekabrda “O'zbekiston Respublikasining 2021-2023 yillarga mo'ljallangan investitsiya dasturini amalga oshirish chora-tadbirlari to'grisida”gi PQ-4937-son qarori.